

УДК 061.1(4-02):061.13:327(73)

В. С. Лавренко

ОБРАЗИ США В УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ ПОЧАТКУ ХХ СТ. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТ «ГРОМАДСЬКА ДУМКА» ТА «РАДА»)

У статті в узагальненому вигляді розглянуто образи Сполучених Штатів Америки та американців, які побутували на шпальтах періодичних видань Наддніпрянської України початку ХХ ст. Редагуванням цих видань займалися представники українського національного відродження. За основу дослідження взято 104 номери газет «Громадська Думка» та «Рада» (вони містять найбільш репрезентативні повідомлення на американознавчу тематику). Загалом же авторкою було переглянуто підшивку газет за 1906-1914 рр. у повному обсязі.

Встановлено, що ключовими образами США в українській пресі були: візія цієї країни як місця частих природних та техногенних катастроф; уявлення про США як про країну інновацій; розуміння гостроти расових питань навіть після завершення Громадянської війни (при чому, варто підкреслити наростання расистської риторики, спрямованої проти японців та китайців, а не лише наявність традиційної дискримінації афроамериканців); позиціонування США як країни з потужним жіночим емансипаційним рухом; наголошення на постійній боротьбі ізольціонізму та геополітичних амбіцій світового лідера у американського політикуму; візія США як держави зі складними відносинами у трикутнику «праця-капітал-влада» і нарешті, образ США як країни, привабливої для імміграції українців.

Авторка приходить до висновку, що зміст багатьох статей початку ХХ ст. у газетах «Громадська Думка» та «Рада» суголосний сучасним американським реаліям. Це наводить на розуміння того, що деякі речі, ретрансльовані через понад століття, є сталими для американського суспільства, складають основу ментальності американців. Актуалізація цих сталих паттернів поведінки веде до більш адекватного вибудовування діалогу з одним з ключових союзників України у ХХІ ст., ким і є США.

Ключові слова: *візії, уявлення, соціальний конфлікт, ізольціонізм, расове питання, жіночий рух, динаміка, українська еміграція.*

DOI 10.34079/2518-1521-2025-15-42-50-70

На сьогоднішній день США є стратегічним партнером для України. Від орієнтирів США як геополітичного лідера країн Заходу залежить обороноздатність нашої держави. Українці певною мірою звикли до підтримуючої позиції з боку США за президентства Дж. Байдена. Тож прихід у «овальний кабінет» Д. Трампа і його різка зміна риторики щодо України, подекуди відвертий віктімблеймінг з уст першої особи США на адресу українського політикуму, зрівняння відповідальності агресора та жертви за розв'язання війни викликають у українців обурення, гнів і, однозначно, нерозуміння, наскільки швидко США змогли здійснити «поворот на 180 градусів», принаймні, на рівні офіційного дискурсу.

У цьому контексті стають актуальними дослідження щодо того, наскільки добре українці знають та розуміють США, і наскільки добре знають та розуміють Україну американці (більше того, наскільки люди Нового світу здатні співчувати бідам людей зі Східної Європи). У цій статті ми спробуємо звернутися до сюжетів історичної

імагології, а саме, розглянути ранній етап формування уявлень про США в українській громадськості крізь призму видань «Громадська Думка» та «Рада».

На сьогоднішній день вивчення взаємних візій українців та американців вже має певну історіографічну традицію. Щодо бачення України у США, то цьому питанню присвячена стаття Д. Кравця «Образ України в публікаціях США 1920-1930-х рр.» (Кравець, 2019). Варто також зробити відсилку до роботи Т. Магди та Є. Водотики «Ігри відображень», присвяченої формуванню образу молодшої української держави (1990-поч. 2000-х рр.) на Заході та впливу цього образу на міжнародне визнання України, її ядерне роззброєння, її євроінтеграційні процеси та встановлення взаємин з НАТО (Водотика та Магда, 2016). Дослідження Я. Машкової демонструє, наскільки маніпульованою може бути суспільна свідомість американців, і як це використовує російська пропаганда на сучасному етапі для формування викривлених уявлень про українські реалії (Машкова, 2025).

Щодо «зворотного боку медалі», тобто, бачення США українцями, то у даному випадку історіографічне поле практично залишається неораним. Певне виключення становить стаття В. Покляцької, присвячена зміні уявлень про американців в українському суспільстві у 2004 р. у зв'язку з Помаранчевою революцією (Покляцька, 2016).

Звернімо увагу на той факт, що українські видавці після 2022 р., ніби відчувуючи брак знань українців про найпотужнішого геополітичного союзника, наситили ринок перекладною літературою про звичаї, традиції, побут та цінності американців (Еллер, 2024; Коен, 2023; Фішер, 2022). Однак, аби з'ясувати причини нерозуміння та незнання США українцями на виході, варто звернутися до витоків проблеми, що ми і спробували зробити у цій статті.

У фокус нашої уваги потрапила реконструкція образів США крізь призму перших щоденних українських громадсько-політичних видань Наддніпрянщини, а саме газет «Громадська Думка» (виходила в Києві з кінця 31 грудня 1905 (13 січня 1906) до 18 (31) серпня 1906 року, адміністративно закрита владою після жандармського обшуку) та «Рада» (газета стала безпосереднім продовженням «Громадської Думки», виходила до початку Першої світової війни). Загалом 104 номери видань містили відомості про США.

Отже, ключові узагальнені образи США, репрезентовані українській громадськості згаданими виданнями, були наступні:

США - держава катастроф. Якщо проаналізувати загальний масив публікацій у «Громадській Думці», а пізніше «Раді», присвячених США, то значна їх частина (майже 50 %) стосується природних і техногенних катастроф, з якими стикалася ця молода держава, яка переживала динамічний розвиток. Частина з цих катастроф була наслідком надзвичайно високої динаміки освоєння територій та природних багатств північноамериканського континенту. На сторінках української преси початку ХХ ст. США потерпають від пожеж і ураганів, американці стикаються з аваріями на залізниці з фатальними наслідками та кораблетрощами.

У сейсмічно активній Каліфорнії нерідко трапляються землетруси, які призводять до руйнації цілих міст. Розберемо випадок висвітлення землетрусу у Сан-Франциско навесні 1906 р. у газеті «Громадська Думка». Саме цей землетрус став найбільш резонансною американською подією року на шпальтах видання:

«Становисько в Сан-Франциско дуже тяжке. Пожежа розкинулася по всьому городу. Площа вогню буде в 8 квадратних миль, знищені луччі будинки, а ті, що збереглися од огню, дуже поруйновані землетрясінням. В Сан-Хозі землетрясіння порушило багато будинків, сила вбитих. В Сан-Франциско безхатніх – 100 000 чол.,

вбитих – 1000 чол. Одправлено два полки солдатів для охорони добра, винесеного на вулицю...» (Громадська Думка, №78, 7 квітня 1906 р., с. 3-4).

«Пожежа в Сан-Франциско не вгаває і ніяк її не можна припинити. Всі казенні будинки зруйновано. Коло 300 000 народу zostалося без притулку. Наближається голод... Потонули два пароходи, які стояли на якорі. Шкоди трус наробив щонайменше на 100 мільйонів доларів (200 млн. карбованців).» (Громадська Думка, № 79, 8 квітня 1906 р., с. 4).

Ми бачимо, що газета повідомляє про дійсно вражаючі за своєю руйнівною силою наслідки землетрусу. Це викликає у потенційного читача співчуття американцям, яким потрібно починати своє життя буквально з нуля, і, тим більше, тим, хто втратив рідних і близьких внаслідок стихії. Позаяк, газета робить акцент на тому, що уряд молодій державі цілком може впоратися з подоланням наслідків землетрусу:

«Ні на почті, ні в банках гроші не пропали, хоч ціла юрба розбишак напала була на зруйноване казначейство, але солдати прогнали їх, при чому вбили кільканадцять грабіжників. Серед приватних людей зібрано вже для мешканців Сан-Франциско 50 млн. карб.» (Громадська Думка, № 87, 18 квітня 1906 р., с. 4).

Навряд чи американці збирали кошти саме у карбованцях, таке переведення валют було потрібним для того, аби читач з Наддніпрянської України адекватно сприймав обсяг допомоги, наданий постраждалим від приватних осіб. Ця теза загалом працює на утвердження думки, що американське суспільство здатне до самоорганізації.

Природні та техногенні катастрофи у США складають постійний сюжет міжнародної колонки газет «Громадська Думка» та «Рада»:

«З півострова Флоріда пишуть, що там буря вхопила пароход з портовими робітниками, при цьому загинуло 20 чоловік» (Рада, №25, 13 жовтня 1906 р., с. 3).

«Філадельфія. Під час урочистої процесії, у якій брало участь багацько тисяч людей, ослабло від спеки і мусило звернутись до лікарської допомоги коло 2500 чоловіка» (Рада, №153, 7 липня 1907 р., с. 4).

«Величезна пожежа в Нью-Йорці. Погоріла гостиниця "Summer Hotel". Під час пожежі в гостиниці були тисячі мешканців. Погибло біля 40 чоловік, при чому в числі жертв – самі жінки і діти, які не мали сили побороти мушкетерів, що їх штовхали та душили... Поліція дізналася, що пожежа вибухнула з підпалу злочинців, які мали на думці скористатися панікою та пограбувати багатьох жильців гостиниці» (Рада, № 167, 24 липня 1907 р., с. 3).

«Три тижні тому в шахті Елі, в Неваді завалилася стеля, під якою zostалося троє робітників. Щасливо, що всі троє залишилися цілими і живими. Праця по їх визволенню просувається помалу, бо бояться нових обвалів. Під завалами шахтарям доведеться провести ще тижні три, але з ними є зв'язок через телефон-дудочку, яким їм передали навіть пудинг на Різдво» (Рада, № 289, 25 грудня 1907 р., с. 5).

«Бостон. У присілку Челсі пожежа знищила біля 250 будинків, в тому числі, громадські будинки, церкви, фабрики і торгівельні помешкання. В вогні погибло 450 чоловік без захисту. Збитку біля 20 млн. карбованців» (Рада, №77, 2 квітня (15 квітня) 1908 р., с. 4).

«Недалеко од Ферні лютує величезна лісова пожежа. Згоріло 6 міст. Загинуло 150 душ, сотні людей попечено» (Рада, №168, 23 лютого (5 березня) 1908 р., с. 4).

«В Каліфорнії горить тисячолітній чудовий ліс. Найбільше дерево в світі, що називається «матір'ю лісів», горить всю ніч» (Рада, №194, 24 лютого (6 березня) 1908 р., с.3).

«Пароход «Республік» пішов на дно під час буксирування у Нью-Йорку» (Рада, 14 лютого (27 лютого) 1910 р., № 10, с. 3).

«Величезні бурі наробили багато шкоди на заході Північної Америки. Пошкоджено будинки, в Чикаго вбито 6 душ, в Мемфісі – 7. Силу поранено» (Рада, №88, 19 квітня (2 травня) 1909 р., с. 4).

«Під час пожежі у Нью-Йорку згоріло біля 100 дівчат, що переселились сюди з Росії» (Рада, №73, 31 марта (13 квітня) 1911, № 59, с. 3).

«Ураган в Алабамі, Індіані і Огайо-Сіті наробив збитків на кілька мільйонів доларів. Містечко Лоуер-Пічтрі в Алабамі зруйновано» (Рада, №58, 10 марта (23 березня) 1913 р., с.5).

«Вулиці міста Перу в штаті Індіана на 20 футів під водою. Вода зруйнувала повністю місто Дайтон. Впливло багато трупів жінок та дітей. В Огайо 250 000 лишилось без домів, мільйон людей без роботи» (Рада, №62, 15 марта (28 березня) 1913 р., с. 3).

У якості окремого сюжету варто виділити і катастрофи та злочини на залізниці:

«На пенсильванській залізниці поїзд зійшов з рейок над водоймою. Потонуло 44 особи» (Рада, №29, 18 жовтня 1906 р., с. 4).

«Поїзд-експрес, що йшов з Чикаго до Алтону був затриманий в Глазго, штату Міссурі, злочинцями, що ввійшовши до вагону з револьверами, розбудили пасажирів, захопили цінні речі і зникли» (Рада, №39, 29 жовтня 1906 р., с. 4).

«Біля Волпарейзо (штат Індіана) поїзд з емігрантами росіянами, євреями, сербами, поляками вдарився з товарним поїздом. Загинуло 47 душ, поранено – 38. Багатьох врятувала поїзна прислуга» (Рада, №41, 1 листопада 1906 р., с. 4).

«На станції Теранета-Балтімора огайської залізниці пасажирський поїзд наскочив на товарний. Вбито 38, поранено 50 чоловік. Два останні вагони пасажирського поїзда зовсім зруйновано. З 50 пасажирів, що були в цих вагонах, цілими лишилось тільки троє» (Рада, №82, 19 грудня 1906 р., с.3).

«На експрес Нью-Йорк-Сент-Луїс, що часто перевозить гроші, скоєно напад. Грабіжники вскочили в потяг, зв'язали поштового чиновника і вкрали 4 мішки з грішми» (Рада, №91, 20 квітня (3 травня) 1908 р., с. 3).

«В Нью-Йорку під час вивантаження динаміту з товарного вагона в човен стався справжній вибух. Вбито 25 душ. Ранених кілька сотень душ» (Рада, №17, 22 января (4 лютого) 1911 р., с. 3).

Проаналізувавши наведені уривки, ми можемо стверджувати, що редколегія «Громадської Думки», а пізніше – «Ради» суттєво завищувала показники збитків та жертв при описі катастроф у США. Чим це зумовлено? Можливо, прихованою позицією редакції щодо обмеження міграції населення з українських теренів.

Позаяк, враження подібні публікації на читача газети створювали прямо протилежне, ніж очікувалося. США сприймалися у якості країни великих можливостей. Якщо десь згорів готель на 1000 осіб, отже, є міста, у яких настільки величезні готелі є затребуваними. Якщо на поїздах регулярно стаються катастрофи, то і залізниця – звична частина життя кожного американця. Якщо землетрус зносить у Каліфорнії громадські приміщення, отже, нещодавно «Дикий» Захід має непогану інфраструктуру.

Можливо, редакція хотіла акцентувати увагу на негативних наслідках прогресу, зображуючи грабунок потягів та кораблетрощі. Не виключено, що редактори, звиклі до європейського помірно-континентального клімату, для себе як незвичне відзначали природні катаклізми і, власне, наводили фокус читача на урагани, землетруси та інші стихії. Позаяк, катастрофи природного та техногенного характеру складають значну частку у текстах газет «Громадська Думка» та «Рада», присвячених США.

США – держава інновацій. Динамічності образу США (окрім катастроф, породжених, в тому числі, інтенсивним засвоєнням територій) надавали описи винаходів та грандіозних інфраструктурних проєктів, що реалізовувалися в цій державі.

Символом американських інновацій став винахідник Т. Едісон, який часто згадується на сторінках «Ради»:

«Безпроводний телеграф між Європою та Америкою. 14 октября цього року відкрито перший безпроводний телеграф між північноамериканським і європейським континентами. Першу телеграму, передану цим телеграфом, одержала паризька газета “Le Motin”. Американський винахідник Едісон підтримав винахід Марконі і висловив щодо нього великі надії. На запитання, чи можна буде встановити безпроводний телефон через Атлантийський океан, Едісон відповів, що на його думку за наших часів це не станеться» (Рада, №233, 16 октября 1907 р., с. 3).

«Відомий американський вчений і винахідник Едісон прислав у херсонську губернську управу листа про свій новий винахід у полі будівництва. Суть винаходу – відливання цілих будинків за 12 годин від початку будівництва. Едісон пише, що дозволяє використовувати свій винахід всім, хто готовий це робити за якісних матеріалів» (Рада, № 294, 30 декабря (12 січня) 1909 р., с. 3).

«Новий винахід Едісона – аккумулятор, який не втрачає своїх властивостей протягом чотирьох років» (Рада, №137, 18 июля (31 червня) 1909 р., с.3).

«Нова геніальна вигадка Едісона – диктофон» (Рада, № 16, 21 января (3 лютого) 1911 р., с. 3).

Символом надзвичайно амбітного інфраструктурного проєкту став Панамський канал, який також часто постає на сторінках «Ради», як об'єкт підвищеної уваги редакції:

«Оголошено конкурс на виконання Панамського каналу. Підряд можуть взяти й неамериканці, але той, хто возьметься, повинен мати 5 млн. долл. капіталу і повинен залишити 3 млн. долл. в заставу» (Рада, №13, 29 вересня 1906 р., с. 4). Суми, названі в цій статті (в еквіваленті карбованців вони були вдвічі більшими) дійсно вражали пересічного читача газети.

«Уряд Сполучених Штатів асигнував 2 млн. долл. на будівництво бараків для офіцерів і солдатів, що будуть охороняти Панамський канал. На Панамі буде постійно стояти 6 300 душ війська» (Рада, №93, 26 апреля (9 травня) 1911 р., с. 3). Знову ж таки, якщо непрямі витрати на Панамський канал були настільки значними, то сума витрат уряду на сам проєкт в уявленні читачів «Ради» дійсно була захмарною.

Уявлення про американців, як націю шукачів та інноваторів складалося і завдяки висвітленню у газеті «Рада» тривалого конфлікту між двома американськими полярниками Ф. Куком та Р. Пірі за право вважатися першою людиною, яка досягла Північного полюса. (Рада, №212, 20 сентября (3 жовтня) 1909 р., с.3; Рада, №223, 4 октября (17 жовтня) 1909 р., с. 3, Рада, № 227, 9 октября (22 жовтня) 1909 р., с.3; Рада, № 240, 24 октября (6 листопада) 1909 р., с.4; Рада, № 266, 25 ноября (7 студня) 1909 р., с.3).

Гострота расового питання в США. Аналізовані у цій статті газети подають чимало матеріалів, які стосуються конфліктів на расовому ґрунті у США. Всі ці матеріали можна умовно поділити на дві групи: а) ті, що стосуються конфлікту «старожилів» з відносно молодого японською громадою у Каліфорнії; б) ті, що висвітлюють становище афроамериканців та їх боротьби за реалізацію власних громадянських прав.

«Японське» питання вперше виринає на сторінках «Ради» у жовтні 1906 р. (Рада, №26, 14 жовтня 1906 р., с.3): *«З Каліфорнії сповіщають, що уряд Штатів бажає*

підтримувати товариство з Японією. Японію сповістять про такий настрій Штатів... Японія вимагає, щоб японцям у Каліфорнії було дано змогу користуватись правами, про які сказано в умовах 1894 р., між іншим, правом ходити в громадські школи в Сан-Франциско. США вимагає у японського уряду, щоб було арештовано та покарано японців, які хотіли таємно ловити котиків коло Аляски.

В принципі, ця перша стаття зі згадкою про японців у США в газеті «Рада» розкриває два приводи до багаторічного конфлікту між урядами США та Японії. У 1906 р. в Сан-Франциско трьох японських хлопчиків виключили з американської громадської школи. Це викликало з японського боку дипломатичні протести. Позаяк, американський уряд не міг напряду вирішити це питання, адже, питання освіти знаходилися у відомстві урядів штатів. (Рада, №33, 22 жовтня 1906 р., с. 3).

Питання співвідношення повноважень федеральної влади та влади штатів були надзвичайно болючими для США, особливо в умовах, коли пам'ять про Громадянську війну все ще була живою і визначальною для американської ідентичності. А тому, попри втручання високопосадовців, газета «Рада» констатувала неможливість вирішити питання здобуття освіти трьома дітьми: *«Непорозуміння щодо навчання японських дітей у американських школах не вирішено. Японський посол Аокі бачився з президентом Рузвельтом і з міністром закордонних справ Буттом, але це ділу не допомогло. Не вдалося налагодити діло і міністру справедливості. Каліфорнійський уряд штату навпаки грозиться винести питання в Конгрес про виселення японців з Америки, як це було з китайцями»* (Рада, №47, 5 листопада 1906 р., с. 3).

На протистоянні федеральної і регіональної влади у вирішенні конфлікту про можливість відвідування японськими дітьми американських шкіл наголошується у виданні і у 1907 р.: *«Американський уряд опинився у дуже трудному становищі. З одного боку він не може вмішатись в справи автономної одиниці, не порушуючи американської конституції, а з другого боку перед японським урядом являється він самотнім відповідальним органом за порушення прав японських емігрантів. Деякі газети вже навіть кажуть про війну, яка з цього приводу могла би вибухнути між Японією та Злученими Державами»* (Рада, № 22, 27 січня 1907 р., с. 4).

Для того, щоб протиставити щось своїй поразці у справі «трьох японських хлопчиків», американський уряд ініціював детальне розслідування проти японських бракон'єрів на морських котиків: *«Чинownik, командирований на Прібіловські острови для дослідження незаконного полювання японців на котиків, зазначив страшенне знищення, лишилось всього 180 000 замість 7 млн., що було раніше»* (Рада, № 63, 27 листопада 1906 р., с. 4).

Реальні причини японсько-американського конфлікту були набагато глибші, ніж захист популяції морських котиків та можливість забезпечити безкоштовне навчання для дітей японського походження шкільного віку.

Японські і американські купці були конкурентами в торгівлі в Китаї, окрім того, зновприбулі до Каліфорнії японці, готові були працювати за менші кошти, ніж самі американці, при чому, виконуючи свою роботу якісно та маючи високу трудову дисципліну. Зокрема, на 1913 р. японці у Каліфорнії складали 1/40 частку населення, але при цьому виробляли 20 % сільськогосподарської продукції. (Рада, № 92, 23 квітня (6 травня) 1913 р., с.3). Тобто, ми маємо традиційну конкуренцію на ринку праці та битву за ринки збуту. Підливав олії до вогню той факт, що після жакливого землетрусу японці за безцінь купили масово землі в центрі Сан-Франциско (Рада, №71, 6 грудня 1906 р., с. 3).

Загалом протистояння федерального уряду і уряду штату Каліфорнія щодо «японського» питання стосувалося не лише системи освіти. Наприклад, у січні 1909 р.

палата представників Каліфорнії ухвалила біль, який забороняє купівлю нерухомості японцям в США. Цим був дуже незадоволений федеральний уряд, дійшло до прямого конфлікту президента Рузвельта і губернатора Каліфорнії Джилетта (Рада, №10, 14 январа (27 січня) 1909 р., с. 3).

Цікаво, що антияпонські настрої перекинулися з США на Канаду і одразу набули крайніх проявів насильства: *«Роздратування проти напливу китайців та японців, яке викликало кілька місяців тому сутички по побережжю Великого Океану в Сполучених Штатах, тепер відгукнулось в Ванкувері (Канада). Відбувся погром будинків і крамниць японців і китайців. Серед погромищиків 500 учасників. Поліція кількох арештувала, але юрба їх одбила і дець сховала. 3000 японців і китайців мусили втекти з міста»* (Рада, №200, 4 вересня 1907 р., с.3).

Загалом, дипломатичні кризи у японсько-американських відносинах були доволі регулярним явищем і інколи до їх вирішення американським високопосадовцям доводилося підходити нестандартно. Зокрема, у вересні 1907 р. після чергового загострення американсько-японської риторики, США серйозно замислювалися над тим, аби перекинути ескадру з Атлантики на Тихий океан. Але справу залагодив воєнний міністр Тафт, який саме гостював у Японії. Він під час бенкету у токійському муніципалітеті у якості тосту виголосив фразу: *«війна між Сполученими Штатами і Японією була б злочинством проти цивілізації»* (Рада, №219, 28 вересня 1907 р. с.3). У лютому 1911 р. у Конгресі знову лунало слово «війна» при розгляді перспектив американсько-японських відносин. Зокрема, депутат Гарсон зазначив, що не пройде і 8 місяців, як між Японією і США відбудуться бойові дії. Конгрес розглянув найбільш ймовірну зону атаки з боку країни сонця, що сходить. Більшість думок зійшлася на Панамському каналі. (Рада, № 34, 12 февраля (25 лютого) 1911 р., с.3). Виходячи з цієї потенційної загрози, США почали зводити укріплення в означеній зоні (Рада, № 36, 15 февраля (28 лютого) 1911 р., с.3)

Американсько-японським конфліктом вирішила скористатися Мексика. Президент Діаз з метою придушити антиурядове повстання у Мексиці, яке спалахнуло не без впливу США, висунув ідею запросити 15-тисячний японський корпус, що дуже насторожило США. (Рада, №51, 4 марта (17 березіля) 1911 р., с. 3). На щастя, політичну прозорливість виявило керівництво Японії, яке відмовилося від збройного втручання до справ американського континенту, і також відмовилось від оренди у Мексики бухти Магдалени (Рада, №60, 15 марта (28 березіля) 1911 р., с. 3).

За такого стану американсько-японських відносин, як на рівні держав, так і на рівні громад, дивним видається той факт, що у роки Першої світової війни ці дві держави, врешті, опинилися союзниками по табору Антанти. Вочевидь, тут ми маємо справу з конфліктом, найбільш гаряча фаза якого довгий час відкладалась, що врешті вилилось в інтернування японських за походженням громадян США після нападу Японії у Перл-Харборі та вступу США до Другої світової війни.

Щодо афроамериканського питання, то варто зазначити, що газета «Рада» неодноразово фіксує сутички на расовому ґрунті. Наведемо декілька цитат на підтвердження цієї тези (при цитуванні традиційно зберігаємо лексику та правопис історичних джерел).

«Бійка негрів з білими. В США в штаті Оклахома сталася бійка негрів з білими. Зайшло з того, що негри вбили шерифа з м. Гаррісона. З газетної телеграми не видно, за що його вбито, сказано лише, що це душогубство спричинило криваву бійку, під час якої вбито 13 негрів і 6 білих. До негрів звідусіль прийшли допомога і тепер вони мають 2000 чоловік. Губернатор штату вимагає ввести війська» (Рада, № 130, 7 іюня (20 червня) 1908 р., с. 3).

«Розруха в Спрінгфелді. Розруха розпочалась 1 августа з того, що юрба хотіла судити судом Лінча двох негрів, яких обвинувачували за згвалтування та вбивство. Коли ж виявилось, що негрів вже переведено в тюрму близько міста Блумінгтона, і що таким чином їх спасли од самосуда, юрба стала нападати на негритянську частину населення Спрінгфелда. Негри почали одстрілюватися, при чому, два чоловіка було вбито, а декілька інших поранено. Білі потім підпалили ту частину города, де жили негри і не давали пожеарним тушити пожежу. Через це всю міліцію штата Іллінойсу стягують до Спрінгфелда. Під час розрухів постраждав і призначений партією прогібіціоністів (вони домагаються заборони спиртних напиків) кандидат на посаду президента, якого було тяжко поранено каменем, кинутим йому в голову» (Рада, №182, 9 августа (22 серпня) 1908 р., с.3).

«Негритянське питання. Телеграф приніс звістку про цілий ряд сутичок між неграми і білими в Америці. Становище негрів в державі незavidне. Хоча після визвольної війни 60-х років було урочисто признано негра за людину та громадянина, що має однакові права з всією людянністю Сполучених Штатів, але справді, він зостався тією ж твариною, що й був в часи рабства» (Рада, №197, 28 августа (10 вересня) 1908 р., с. 3).

У «Раді» наводяться чисельні приклади порушення громадянських прав афроамериканців на Півдні та невтручання федерального уряду у вирішення ситуації. Ми вже зазначали, що хиткий баланс повноважень федеральної і регіональної влади – це одне з ключових питань американської демократії. Бажання втримувати цей баланс, вочевидь, було ключовим фактором для президента В. Г. Тафта, який змушував його часто ігнорувати проблеми афроамериканської громади.

«Було місто на Півдні, яке перед виборами привезло цирк, у якому за білет можна було заплатити виборчою карткою. Чим і скористались негри, які такі забави дуже люблять» (Рада, №197, 28 августа (10 вересня) 1908 р., с. 3).

«Тафт і негри. В Гальвестоні, в штаті Техас, скинуто всіх негрів, які займали офіціальні посади, в числі приблизно 150 душ. Свої посади вони отримали за Рузвельта, але Тафт рахується на Півдні з протинегритянською опозицією» (Рада, №159, 15 июля (28 липня) 1909 р., с. 3).

«Президент Тафт, євреї і негри. Прилюдна догана президента Тафта полковникові Гарардові, що не дозволив солдатів Блюмові здавати екзамен на офіцера через те, що він єврей. Делегація американського товариства розповсюдження культури між неграми та індіанцями просила в своєму меморандумі президента звернути увагу на те, що негри в Сполучених Штатах зовсім беззахисні, що підсудних негрів повинен був би судити суд центральний, а не місцевий суд штату, де здебільшого вороже ставляться до негрів, особливо на Півдні. Тафт одмовився допомогти, бо, мовляв, це не його діло, втручатись у хатні справи окремих штатів» (Рада, №120, 28 мая (10 червня) 1911 р., с.3).

Власне, газета «Рада» доволі чітко констатує наявність расових розламів та расової ненависті у американському суспільстві та обмеженість ресурсу федерального уряду у вирішенні цих питань. Традиційно, позиція газети соціалістичного ухилу (хоч редакція і прагне до об'єктивності) знаходиться на стороні пригноблених.

США - країна потужного жіночого руху.

Редакція «Громадської Думки», а пізніше – «Ради», акцентувала увагу на високому ступені інтегрованості жінок до ринку праці та економічних відносин. Особливо відзначається їх підприємницька діяльність: *«Лічать, що в Сполучених Державах самі на себе працюють кілька сот тисяч жінок, окрім щоденних робітниць. Між ними ковалів є 193, властительок кінних підвод 190, бляхерів –1759, парикмахерів*

– 5574, обойщиків – 240, носильщиків – 300, стельмахів – 545. Найбільше жінок (150 000) служить за приказниць по крамницях. Далі є писарів 85 000, писарів на машинці – 86 000, бухгалтерів – 74 000. Лікарів жінок 8119, артисток з театру – 11 000, літераторів – 2192». Але, разом із тим, у цій же статті зазначається, що в галузі трудових відносин жінки зазнають чисельних утисків: *«Жіночу працю в Америці визискують капіталісти не менше, як в Європі. В крамницях, наприклад, жінки працюють так само довго, як і чоловіки, а одержують в половину меншу плату. Жінці приказниці ледве вистачає на те, щоб випити каву та з'їсти шматок булки»* (Громадська Думка, № 84, 14 квітня 1906 р., с. 3).

Об'єктивна наявність у суспільстві дискримінації за гендерною ознакою у сфері трудових відносин приводила до того, що жінки брали участь у загальних трудових страйках та маніфестаціях, а також набув поширення суфражистський рух. Газета «Рада» подає декілька статей, які стосуються виборчих прав жінок. Дозволимо собі їх зачитувати:

«Американські суфражистки. В Нью-Йорці відбулася грандіозна маніфестація, у якій брало участь 30 000 жєнєцїн. Але пройшла вона цїлком мирно. 30 000 жєнєцїн в білому пройшли вулицями нога в ногу, мов солдати, разом з ними йшло 35 оркестрів музик, а також їхав ескадрон жінок на конях» (Рада, №99, 1 мая (14 травня) 1913 р., с. 3).

«З нагоди переїзду Вільсона у Білий дім, суфражистки влаштовують свято – десятки тисяч жєнєцїн будуть йти за «колісницею рівноправності», на якій буде сидіти найкраща жєнєцїна Сполучених Штатів, одягнена в костюм арештантки і друга жєнєцїна, одягнена в костюм божєвїльного. Цим мається символїчно вказати на те, що жєнєцїнам відмовляють в рівноправності» (Рада, №65, 19 марта (31 квітня) 1913 р. с.3).

Як бачимо, суфражистський рух у США набував перформативного характеру. Виступи суфражисток почасти нагадували середньовічний карнавал, чи театралізоване дійство. Позаяк, федеральний уряд переклав обов'язки по вирішенню долі жіночих виборчих і представницьких прав на владу штатів. Знову так, не вважаючи жіночі політичні права жінок достатньо серйозним питанням, аби порушити хиткий баланс повноважень федеральної та регіональної влади. Над американським політикумом все ще майоріли привиди Громадянської війни та перспективи територіального розколу держави, і, керуючись цими паттернами попереднього ХІХ ст., часто керманичі держави не помічали нових викликів від громадянського суспільства. До Першої світової війни процес надання виборчих прав жінкам відбувався повільно, а в українських газетах висвітлення цього процесу підсилювало ефект сприйняття США як країни політичних турбулентностей:

«Із 40 штатів Північної Америки до цього часу жінки мали виборче право лише в 11. Нещодавно до штатів, які підтримують виборчі права жінок, приєднався Нью-Йорк. У Вісконсіні спроба надати жєнєцїнам права провалилася» (Рада, № 36, 12 февраля (25 лютого) 1913 р., с. 3).

США веде невизначену міжнародну політику, кидаючись від ролі «всесвітнього миротворця» до ізоляціонізму.

США дійсно знаходилися у стані трансформації зовнішньополітичної стратегії. З одного боку, лідери американської дипломатії все ще боролися з комплексом меншовартості, характерним для постколоніальних держав, та все ще доводили на міжнародній арені, що їх держава «така сама, як і інші» (Коен, 2023). З іншого боку, інтенсивний промисловий розвиток, притік іммігрантів, який доводив привабливість США, плекали американські геополітичні амбіції.

У «Громадській Думці» та «Раді» деякі висловлювання про зовнішню політику США характеризують державу, як таку, яка прагне відмежуватися від активної участі у грі на «геополітичні шахівниці»: *«3 січня 1906 р. сенатор Бекон виступив в Сенаті проти участі Сполучених Держав в марокканській конференції, доводячи, що ця участь противна звичайній політиці держави»* (Громадська Думка, №5, 5 січня 1906 р., с. 4).

Набагато частішими є апеляції до «доктрини Монро», датованої 1823 р., яка передбачає першість США у вирішенні суперечок на американському континенті та невтручання їх у справи поза його межами:

«9 січня 1906 р. Державний Департамент запевнив французького посла, що Сполучені Держави не будуть вважати демонстрацію Франції у Венесуельських водах за зламання доктрини Монрое» (Громадська Думка, №9, 11 січня 1906 р., с.3).

«11 січня 1906 р., Лодж, говорячи про доктрину Монрое, сказав, що Сполучені Держави не повинні дозволяти якій-небудь чужій державі зайняти частину американської землі, хоч би й тільки на час» (Громадська Думка, №11, 13 січня 1906 р., с.3).

«У Ріо-де-Жанейро відбувся третій з'їзд заступників усіх американських республік. Головну увагу звернено на науку Монро, який доказував, що європейські держави не матимуть права втручатись у діла Америки, а тим більше захоплювати хоч би клептик американської землі» (Громадська Думка, №190, 18 серпня 1906 р., с.3).

Газети також фіксують політичні практики, пов'язані з реалізацією доктрини Монро, наприклад, у липні 1906 р. США виступили арбітром у конфлікті між Гватемалою і Сальвадором. (Громадська Думка, №152, 4 липня 1906 р., с.4). У квітні 1907 р. США «примирювали» суперечку між Нікарагуа та Гондурасом. (Рада, №90, 17 квітня 1907 р., с.3). А під час землетрусу на Ямайці у тому ж 1907 р. США заявили про своє виключне право допомогти постраждалим, що ледь не призвело до дипломатичного конфлікту з Англією (Рада, № 10, 13 січня 1907 р., с. 4).

У 1906 р. для підтримки проамериканського уряду на Кубу було відряджено 8000 американських солдатів. Антиурядове повстання розгорілося через конфлікт цукрових та тютюнових магнатів. Перші орієнтувалися на американський ринок, останні – на європейський. Як наслідок американського втручання антиурядове повстання зупинилося. Щоправда, редакція «Ради» розцінювала рішення Т. Рузвельта про втручання у громадянський конфлікт як аморальне та висловлювала надію на подальшу національну революцію на Кубі «щоб Сполучені Штати не мішались в кубинські справи» (Рада, № 4, 19 вересня 1906 р., с. 4., Рада, №12, 28 вересня 1906 р. с. 3).

Видання також фіксує нарощування воєнної міці США:

«Йде багато важких робіт, щоб привести флот та оборону Тихоокеанського побережжя в якнайкраще становища. Для нових кораблів виливають пушки. Пушок, мін та інших снарядів тепер більше, ніж коли-небудь. В Педжедзунді споруджують сухий док» (Рада, №144, 26 червня 1907 р., с. 4). Така активність на Тихому океані з боку США була зумовлена настороженням ставленням до Японії та потребою захисту своїх інтересів у Китаї.

«Сенатор Клем вносить в Конгрес законопроект, по якому уряд під час війни матиме право вимагати од кожного штату відоме число війська, яке б відповідало числу його людності. Як тільки війна скінчиться – військо одразу розпускається додому» (Рада, №278, 5 грудня (18 грудня) 1908 р., с. 3). Підняття питання комплектації армії на воєнний час було породжено частково «фантомними болями»

Громадянської війни, коли на момент початку бойових дій у розпорядженні уряду було лише 12 000 регулярного війська (Роудс, 2023, с. 25).

«Розпис воєнного міністерства на 1909 рік, поданий воєнним міністром, зазначає асигновку в 500 000 дол. для придбання аеростатів, якими можна буде керувати» (Рада, №250, 1 ноября (13 грудня) 1908 р., с. 3). Вочевидь, американці доволі стратегічно дивилися на розвиток авіації, вважаючи її перспективним видом озброєнь, а відповідно, прагнучі захистити свої об'єкти критичної інфраструктури (перш за все, Панамський канал) від атак з повітря.

Нарощування військової міці породжувало і геополітичні амбіції США. Все частіше США висували себе на роль арбітра та миротворця не на панамериканській, а на міжнародній арені. У січні 1906 р. на сторінках «Громадської Думки» з'являється повідомлення про те, що бучімто чимало європейських політиків подали прохання до президента Т. Рузвельта про скликання міжнародного конгресу по Близькому Сходу (Громадянська Думка, №13, 15 січня 1906 р., с. 3). США в особі Говарда Тафта ініціюють міжнародний рух за ідею всесвітнього спокою (Рада, №59, 13 марта (26 березня) 1906 р., с. 3). Американський підприємець Карнегі навіть виділяє чималу суму у 10 млн. долл. на підтримку засадничих ідей цього руху (Рада, № 15, 20 января (2 лютого) 1911 р., с.3). Пізніше ці ідеї оформляться у концепт Лігі Націй, запропонований вже президентом В. Вільсоном після Першої світової війни.

Але мирні ініціативи США часто виступали ширмою для реальних практик доволі традиційної для початку ХХ ст. «дипломатії канонерки». Зокрема, під приводом захисту американців в Китаї в разі державної нестабільності, США неодноразово відсилали до його берегів свої військові кораблі: *«Уряд Північно-Американських Сполучених Держав обмірковував усе, що погрожує тепер чужоземцям в Китаї. В Вашингтоні всі певні, що повстання вибухне, при чому не пізніше, як в місяці червні. Американці знову послали у Китайське море два панцерники. До цього часу в Китайському морі американці мали 3 великих і 10 малих військових пароходів»* (Громадська Думка, №26, 7 лютого 1906 р., с. 3).

Певним апогеем геополітичної сміливості США до початку Першої світової війни була ідея анексії Канади, висунута конгресменом Беннетом (Рада, № 32, 10 февраля (23 лютого) 1911 р., с. 3). Ця теза не на жарт розхвилювала Великобританію. І хоч високопосадовці спростували наявність у Білого Дому таких сміливих експансіоністських планів, президент Г. Тафт наголосив, що США планують розширювати свій, перш за все, економічний вплив на державу-сусіда з Півночі. (Рада, № 37, 16 февраля (29 лютого) 1911 р., с.3, Рада, №89, 21 апреля (4 травня) 1911 р., с.3).

Отже, США поступово відходять від звичних для ХІХ ст. моделей поведінки на міжнародній арені, і заявляють про свої претензії на лідерство (хоча, поки ці заяви звучать ще дуже невпевнено).

США – держава з дуже складними відносинами в трикутнику «праця-капітал-влада».

Часто на сторінках досліджуваних газет зустрічаються згадки про забастовки та страйки:

«Уже от швидко буде три місяці, як почались великі непорозуміння між спілкою телеграфних служащих і компаніями. Правительство Сполучених Штатів усіх заходів вживає, тільки щоб якось не допустити того, як надії, що все скінчиться зовсім тихо-мирно – дуже мало» (Рада, №154, 8 липня 1907 р., с. 3).

«Забастовка телеграфістів, очевидно, затягнеться надовго. Державний комісар робітничих справ Непль поїхав до Ойстер-Баю, літньої резиденції Рузвельта,

щоб вмовити президента вмішатись в цю справу, але президент рішуче одмовляється од всякого втручання» (Рада, №181, 10 серпня 1907 р., с.3).

«Страйк телеграфістів поширився на деякі міста Канади. Телеграфісти кампанії «Associated Press» висувують наступні вимоги: 8 годинний робочий день, 24 години відпочинку щотижня, 30 долл. тижневої платні за денну і 35 долл. за нічну роботу» (Рада, № 184, 14 серпня 1907 р., с. 3).

«В Мадісоні склалася бійка між отрядом кінної поліції в 150 чоловіка та десятитисячним натовпом чоловіків та жінок, що мали намір взяти участь у демонстрації безробітних. Багато демонстрантів було в червоних шапках з анархістськими прапорами. Коли поліція почала наближатись, демонстранти заспівали Марсельєзу, і один кинув у натовп бомбу» (Рада, №65, 18 марта (31 березня) 1908 р., с. 4).

«Страйк трамвайних робітників у Філадельфії перейшов у сутички з поліцією. Внаслідок поранено 200 чоловік, серед них багато жінок робітників» (Рада, №121, 30 мая (12 червня) 1909 р., с. 3).

«У Пітсбургу припинено трамвайний рух через забастовку кондукторів та машиністів» (Рада, № 136, 17 іюня (30 червня) 1909 р., с. 3).

«Забастувало у Нью Йорку скільки то тисяч душ ресторанної прислуги. Демонстранти побили вікна в ресторанах та готелях. Багато ранених» (Рада, №11, 13 января (27 січня) 1913 р., с. 5).

Як бачимо, робітничий клас дедалі частіше і гучніше заявляв про свої права та інтереси і навіть намагався виборювати їх на вулицях. Іншим варіантом поведінки соціально незахищених верств населення з числа нещодавніх мігрантів було повернення до країн виходу у Старому Світі. Багатьом родинам дійсно не вдавалося прижитися в США, а пік реєміграції потрапляв на часи фінансової кризи:

«Одним з головніших наслідків фінансового крізісу в Америці являється величезний зріст еміграції за її межі. Почалося, як висловлюються англійські газети, поголовне втікання до Старого Світу. В одну тільки Італію за останні дні повернулося 50 000 мігрантів. Через німецькі порти за останні дні повернулося 63 250 емігрантів. Величезна лава «втікачів» суне до Галичини, Царства Польського і Познані. Масово повертаються ірландці, особливо, сільськогосподарські робітники» (Рада, № 275, 8 декабря 1907 р., с.3).

«АПФ підрахувала число безробітних в Сполучених Штатах, виявилось, що їх 4750 тис. душ. Їх становище з дня на день гіршає. Це призводить до повернення багатьох до Старого Світу. Зокрема, на пароплаві «Вільгельм II» до Бремена повернулось 4 тис. осіб» (Рада, №79, 4 апріля (17 квітня) 1908 р., с. 3).

Редакція видання явно обстоювала ліві політичні позиції, а відтак вона оцінювала зрушення, покликані покращити соціальне становище трудящих як явно недостатні: «З законопроектів, які мають значення для робітників, Конгрес прийняв поки що тільки проект про відповідальність підприємств за каліцтва» (Рада, №92, 22 апріля (15 травня) 1908 р., с.3). У 1913 р. редакція «Ради» вітала створення міністерства праці та призначення міністром колишнього шахтаря Вільяма Вілсона, який мав однакове прізвище з президентом, що його призначив – Вудро Вілсоном. (Рада, №46, 24 февраля (19 березня) 1913 р. с. 5, Рада, № 76, 2 апряля (15 квітня) 1913 р., с. 3).

На іншому соціальному полюсі від робітників, які вийшли на вулиці, чи безробітних, які змушені були залишити свою «американську мрію» знаходились американські товстосуми. Попри ліве спрямування газет, «Громадська Думка» та «Рада» намагалася висвітлити життя американських багатіїв, не примітивізуючи його,

позиціонуючи, що ніщо людське не є чужим для тих, хто має в своєму розпорядженні суми коштів, які пересічній людині навіть складно уявити.

Наприклад, газета «Громадська Думка» у серпні 1906 р. передрукувала статтю М. Горького, присвячену американським мільярдерам. У ній описується здивування автора, що мільярдер не має три пуза чи 150 зубів, *«а є лише худий, сивий дід, бритий, лисий, одягнений, як всі люде. З золота на йому лише перстень, годинник і пломби на зубах, та й м'яса не їсть він на сніданок. Мета його завдяки грошам здобувати нові гроші, залишаючи своїм робітникам стільки, щоб не померли з голоду»* (Громадська Думка, №188, 15 серпня 1906 р., с.2). Навряд чи здивування М. Горького було щирим, однак, його думка явно імпонувала редакторам видання – існує небагато зовнішніх ознак американського багатія, а їх суть зводиться до заробляння грошей та небажання до справедливого розподілу заробленого. Серед дивних способів заробити наводиться факт, що американські багатії часто контрабандою ввозили ювелірні вироби, надягаючи їх на себе після поїздок до Європи. Справа навіть дійшла до федерального суду (Рада, №144, 26 іюня (9 липня) 1911 р., с. 3).

Але траплялася у діжці дьогтю в зображенні американського багатія і ложка меду. Видання високо цінувало філантропію з боку американських багатіїв, позиціонуючи її як приклад, гідний для наслідування: *«Відомий американський король мільярдів Рокфелер одсвіткував семидесятиліття свого життя подарунком в 20 млн. карб. на користь заснованого ним у 1907 р. просвітницького товариства «General Education Board». Воно має на меті давати змогу всім американським містам з людяністю більше 100 тис. осіб відкривати власні вищі школи. Допомогою цього товариства користуються більше 40 університетів і коледжів. Жертви Рокфелера на культурні і загальнокорисні підприємства за життя досягли 240 млн. карб.»* (Рада, №155, 10 іюля (23 липня) 1909 р., с.3).

Якими б неоднозначними не були американські багатії на сторінках «Ради», абсолютно однозначно кидається в очі той факт, що існував конфлікт між федеральним урядом і найбільшими «тугими гаманцями» країни. Зокрема, на сторінках «Ради» згадується про проєкт родини Ротшильдів з будівництва каналу, який має з'єднати Тихий і Атлантичний океан через розширення русла р. Аtrato і з'єднання її з затокою Купіною. Цей канал міг стати конкурентом Панамському, який контролювався урядом. Відповідно, зіткнення інтересів видно буквально «неозброєним оком» (Рада, № 267, 26 листопада (8 грудня) 1909 р., с.3).

Доволі довготривалою була і боротьба уряду США з монополіями (здебільшого – трестами). Є чимало згадок про те, що цю боротьбу ініціював президент Т. Рузвельт (Рада, № 182, 11 серпня 1907 р., с.3, Рада, № 213, 21 вересня 1907 р., с.3), вона була продовжена його наступником Г. Тафтом (Рада, № 152, 7 іюля (20 липня) 1909 р., с. 3, Рада, № 6, 9 января (22 січня) 1909 р., с. 3). Попри те, що судова система здебільшого була в плані оцінки діяльності трестів однодумцем Білого Дому, часто монополісти могли обійти закон і не втрачали своїх надприбутків.

Редакція газети «Рада» неявно натякала на необхідності налагодження діалогу між людьми праці і капіталістами. Не відстоюючи революційних перетворень, «Рада» говорила про чисельність американського робітничого класу, яка з часом має конвертуватися у його впливовість, а отже, про необхідність людям капіталу обмежувати власні апетити в ім'я загального блага та соціальної стабільності.

США – держава, де українців стає дедалі більше.

Значна частина публікацій про США у досліджуваних виданнях присвячена українській трудовій діаспорі, що саме оформлюється у цей час. При чому, з часом публікації про українців в Канаді (більш чисельні) і США витісняють в газетах пласт

інформації власне про інші аспекти життя в цих країнах. Якщо газети 1906-1908 рр. подають погляд на США очима американців, висвітлюють досягнення і проблеми американців, колізії політичного і громадського життя американців, то в 1909-1913 рр. ми вже бачимо США крізь призму погляду діаспорянина-українця, його успіхів у адаптації і специфічних викликів, що стоять перед ним.

Видання констатує факт, що переважна більшість українців в США – це люди, які виїхали з теренів Австро-Угорської імперії через скрутне матеріальне становище: *«Тяжко пригнічують польські пани наших селян у Галичині. Через те багато їх виїздить на заробітки до Америки. Від 30 червня 1904 р. до 30 червня 1905 р. прибуло до Сполучених Держав у Північній Америці 14 473 чоловіка українців: з цього 3 553 жінок і дівчат. З усіх 2 243 вже раз їздили до Америки, побули вдома і знову їдуть. Найбільше приїхало українців з Австрії та Угорщини, 178 з Росії і по кілька чоловік з інших країн. Грошей вони привезли з собою 250 000 карб., тобто по 20-22 на чоловіка»* (Громадська Думка, № 5, 5 січня 1906 р., с.3).

З часом процес еміграції українців до США «обростав» інфраструктурою, не завжди легальною. Наприклад, стаття, датована липнем 1911 р. «Як мандрують до Америки» говорить про зростання серед емігрантів частки вихідців з теренів Російської імперії. Їх шлях за океан, зазвичай, розпочинався з перетину кордону з Австро-Угорщиною нелегально за допомогою агентів. Агенти мають домовленості з російськими жандармами на кордоні, тож, процедура для емігранта є відносно безпечною. Далі – якийсь порт в Німеччині. Послуги агента вартують немало – 25-50 карб. (більше, ніж в середньому емігранти брали з собою в Новий світ), але праця в США дозволяла повернути витрати за місяць. Видання говорить, про те, що селяни з Галичини і Волині, здебільшого залишались у США на рік-півтора на заробітки і вертались знову додому, хоча, частою була і повторна еміграція (Рада, № 124, 3 юля (16 липня) 1911 р., с.1).

Отже, ми бачимо, що хоча на ранніх етапах США розглядаються як тимчасова країна перебування українців (виключно для заробітків), сам процес переїзду починає «обростати» задіяним у ньому самозайнятим населенням, що знаходить відображення у пресі. А це і є «першою ластівкою», яка говорить на користь переходу у масовій свідомості США з розряду тимчасового епізоду у колективній біографії українства до сприйняття цієї країни як місця відносно тривалого осідку.

Другим свідченням того, що США поступово починають розглядатись як країна для постійного проживання українців і формування довготривалої діаспори, став той факт, що газета «Рада» фіксує великий рівень неграмотності серед українців, які в'їжджають до США як проблему (Рада, № 188, 19 серпня 1907 р., с.3, Рада, № 66, 19 марта (1 квітня) 1908 р., с. 3, Рада, №262, 15 ноября (27 грудня) 1908 р., с. 3). Звісно, що неграмотність обмежувала можливості до заробітку, а відповідно, й інтеграції у нове суспільство. Але у даному випадку принципове значення мало інше: у політичному дискурсі США довго лунала думка про необхідність недопущення в'їзду неграмотних емігрантів (Рада, № 19, 23 января (6 лютого) 1913 р., с.3-4). Такі законодавчі обмеження, попри тривалу дискусію, не були накладені, що не заважало самій дискусії насторожувати редакцію газети «Рада» і моніторити ситуацію. Цей моніторинг на сторінках газети дає нам можливість говорити, що можливість переїзду до США розглядалась видавцями як цінність для українців.

Значна частина повідомлень у пресі щодо українців у США стосувалася заснування та діяльності осередків, організацій та товариств просвітницького чи культурологічного характеру. Заходи, що проводилися цими об'єднаннями здебільшого мали не меті підтримати їх поточну операційну діяльність:

«Читальня «Просвіти» в Брукліні. 19 априля сього року заходами братства Пр. Тройці та при співучасті нью-йоркського гімнастичного товариства «Гайдамаки» відбулося відкриття читальні «Просвіти» в Брукліні. До читальні вписані кількадесят членів і обрано уряд. Метою читальні визначено пізнати «чия правда, чия кривда і чії ми діти»» (Рада, №105, 5 мая (20 травня) 1908 р., с. 3).

«У Нью-Йорку українська молодь заснувала товариство «Гайдамаки». Мета товариства – захист трудових прав українців, захист українців від шахрайства. Задачі товариства виключно культурно-просвітницькі, а не політичні» (Рада, №28, 3 феверяля (18 лютого) 1909 р., с.4).

«В Йонкерсі, Нью-Йорк, відіграв український гурток аматорів «Наталку Полтавку» І. Котляревського. Товариство «Подільська Січ» провело вечір пам'яті М. Драгоманова. Товариство «Гайдамаки» уладило 2 (15 мая) в Ньюарку аматорську виставку «Украдене щастя» І. Франка. Скрізь проходять бали. Вони носять патріотичний характер, танці перемежовуються патріотичними лекціями і українськими піснями» (Рада, № 129, 9 іюня (22 червня) 1909 р., с. 3).

«Не дуже давно заснувалося у Нью-Йорку поступове українське товариство під назвою «Київ». Товариство це має на меті допомогти своїм членам, як морально, так і матеріально. Його гасло – «Учитися й просвіту нести другим» (Рада, №155, 10 іюля (23 липня) 1909 р., с.3).

«У Нью-Йорку відкрито українську школу і читальню зусиллями товариства Світога Андрея. Також у пошуку коштів на цю справу долучилося товариство Святої Ольги» (Рада, №165, 23 іюля (5 серпня) 1909 р., с.2).

Отже, чисельність української діаспори в США зростала, українці укорінювались, розбудовували діаспоральні структури, і це переконувало редакцію «Ради» приділяти їм більше уваги (часто за рахунок інформації про країну загалом). Сформувалася думка про обов'язковість інформування читацької аудиторії про «український світ» за межами етнічних земель.

У цьому контексті вкрай показовим є сюжет занепокоєння редакції недостатньою патріотичною активністю українців Техасу: *«Кільканадцять вже літ минуло, як з Галичини до Техасу переїхало чимало українців. Більшість з них недовго тут жили і перебрались до Канади. Зосталося кілька родин, що переселилися сюди з борцівського і гусятинського повітів. Здебільшого вони не мають своїх власних ферм і орендують землю у других. Національна свідомість у них не розбуджена зовсім. Дітей своїх посилають в науку до англійських шкіл або до польських» (Рада, № 98, 1 травня (14 травня) 1909 р., с.3).*

Тобто, зображення США як країни, куди їдуть українці, змінилось з образу тимчасового прихистку для заробітчан до місця, де є потужною діаспора, що розбудовує культурне життя та є включеною в «український світ» за межами Російської та Австро-Угорської імперій. І інтерес редакції до цього «українського світу» поступово зменшив вагу країнознавчих статей (присвячених США) у виданні в цілому.

Насамкінець, варто зазначити, що визначальними рисами узагальненого образу США в українських газетах початку ХХ ст. «Громадська Думка» та «Рада» були: динамічність розвитку, напруженість соціальних стосунків та невизначеність геополітичної стратегії.

Динамічність розвитку простежується крізь призму статей, присвячених природним та техногенним катастрофам, матеріалів щодо технічних інновацій та інфраструктурних проєктів, статей, які подають США як привабливе місце для міграції українців. Напруженість соціальних відносин у США постає через висвітлення расових конфліктів, протистояння праці та капіталу, дописи про конфлікти між федеральним

урядом та урядами штатів та про емансипаційний рух жінок. Геополітично США подані як країна на роздоріжжі: подекуди США прагнуть замкнутися у традиційному ізоляціонізмі, подекуди заявляють свої амбіції на роль всесвітнього миротворця, ініціюють сутички з центральноамериканськими державами та на рівні риторики заявляють про перспективи анексії Канади.

Часто прочитання статей про США, віддалених від нас у часі на понад 110 років, справляє враження історичного дежавю – настільки ж подібним є дискурс політикуму цієї держави. Це не привід для того, аби бідкатися і наголошувати на тому, що негативні сценарії повторювані. Скоріше такий дискурс варто сприймати як фактор, на який варто зважати, вибудовуючи сучасну комунікацію з американцями на різних рівнях.

Бібліографічний список

- Водотика, Т. та Магда, Є., 2016. *Ігри відображень. Якою бачить Україну світ*. Харків: Віват.
- Громадська Думка*, №5, 5 січня 1906 р.
- Громадська Думка*, №9, 11 січня 1906 р.
- Громадська Думка*, №11, 13 січня 1906 р.
- Громадянська Думка*, №13, 15 січня 1906 р.
- Громадська Думка*, №26, 7 лютого 1906 р.
- Громадська Думка*, №78, 7 квітня 1906 р.
- Громадська Думка*, № 79, 8 квітня 1906 р.
- Громадська Думка*, № 84, 14 квітня 1906 р.
- Громадська Думка*, № 87, 18 квітня 1906 р.
- Громадська Думка*, №152, 4 липня 1906 р.
- Громадська Думка*, №188, 15 серпня 1906 р.
- Громадська Думка*, №190, 18 серпня 1906 р.
- Еллер, Дж. Д., 2024. *Історія американських традицій. Від «Мейфлауера» до Сінко де Майо*. Львів: Ніка-Центр.
- Кравець, Д., 2019. Образ України в публікаціях США 1920-1930-х рр. *Історико-культурні студії*, 6(1).
- Коен, В. А., 2023. *Така ж держава, як усі інші. Стисла історія міжнародних відносин США*. Київ: Ніка-Центр.
- Машкова, Я. 2025. Пропаганда-2025: як Кремль перемикає фокус зі США на Європу. *Інститут масової інформації* [онлайн]. Доступ: <https://imi.org.ua/monitorings/propaganda-2025-yak-kreml-pereklyuchaye-fokus-iz-ssha-na-yevropu-i67185>. [Дата звернення:07.09.2025]
- Покляцька, В., 2016. Образ США у пост-радянській Україні: радянська спадщина та її прояви у сучасній політиці (на прикладі Помаранчевої революції 2004 р.). *Київські історичні студії*, 2 (3), с. 76–80.
- Рада*, № 4, 19 вересня 1906 р.
- Рада*, №12, 28 вересня 1906 р.
- Рада*, №13, 29 вересня 1906 р.
- Рада*, №25, 13 жовтня 1906 р.
- Рада*, №26, 14 жовтня 1906 р.
- Рада*, №29, 18 жовтня 1906 р.
- Рада*, №33, 22 жовтня 1906 р.
- Рада*, №39, 29 жовтня 1906 р.
- Рада*, №41, 1 листопада 1906 р.

Рада, №47, 5 листопада 1906 р.
Рада, №59, 13 марта (26 березня) 1906 р.
Рада, № 63, 27 листопада 1906 р.
Рада, №71, 6 грудня 1906 р.
Рада, №82, 19 грудня 1906 р.
Рада, № 10, 13 січня 1907 р.
Рада, № 22, 27 січня 1907 р.
Рада, №90, 17 квітня 1907 р.
Рада, №144, 26 червня 1907 р.
Рада, №153, 7 липня 1907 р.
Рада, №154, 8 липня 1907 р.
Рада, № 167, 24 липня 1907 р.
Рада, №181, 10 серпня 1907 р.
Рада, № 182, 11 серпня 1907 р.
Рада, № 184, 14 серпня 1907 р.
Рада, № 188, 19 серпня 1907 р.
Рада, №200, 4 вересня 1907 р.
Рада, № 213, 21 вересня 1907 р.
Рада, №219, 28 вересня 1907 р.
Рада, №233, 16 октября 1907 р.
Рада, № 275, 8 декабря 1907 р.
Рада, № 289, 25 декабря 1907 р.
Рада, №65, 18 марта (31 березня) 1908 р.
Рада, № 66, 19 марта (1 квітня) 1908 р.
Рада, №77, 2 апріля (15 квітня) 1908 р.
Рада, №79, 4 апріля (17 квітня) 1908 р.
Рада, №91, 20 апріля (3 травня) 1908 р.
Рада, №92, 22 апріля (15 травня) 1908 р.
Рада, №105, 5 мая (20 травня) 1908 р.
Рада, № 130, 7 іюня (20 червня) 1908 р.
Рада, №168, 23 іюля (5 серпня) 1908 р.
Рада, №182, 9 августа (22 серпня) 1908 р.
Рада, №194, 24 августа (6 вересня) 1908 р.
Рада, №197, 28 августа (10 вересня) 1908 р.
Рада, №250, 1 ноября (13 грудня) 1908 р.
Рада, №262, 15 ноября (27 грудня) 1908 р.
Рада, №278, 5 декабря (18 грудня) 1908 р.
Рада, № 6, 9 января (22 січня) 1909 р.
Рада, №10, 14 января (27 січня) 1909 р.
Рада, №28, 3 февраля (18 лютого) 1909 р.
Рада, №88, 19 апріля (2 травня) 1909 р.
Рада, № 98, 1 травня (14 травня) 1909 р.
Рада, №121, 30 мая (12 червня) 1909 р.
Рада, № 129, 9 іюня (22 червня) 1909 р.
Рада, № 136, 17 іюня (30 червня) 1909 р.
Рада, №137, 18 іюля (31 червня) 1909 р.
Рада, № 152, 7 іюля (20 липня) 1909 р.
Рада, №155, 10 іюля (23 липня) 1909 р.
Рада, №159, 15 іюля (28 липня) 1909 р.

- Рада*, №165, 23 юля (5 серпня) 1909 р.
Рада, №212, 20 сентября (3 жовтня) 1909 р.
Рада, №223, 4 октябрия (17 жовтня) 1909 р.
Рада, № 227, 9 октябрия (22 жовтня) 1909 р.
Рада, № 240, 24 октябрия (6 листопада) 1909 р.
Рада, № 266, 25 ноябрия (7 студня) 1909 р.
Рада, № 267, 26 ноябрия (8 студня) 1909 р.
Рада, № 294, 30 декабря (12 січня) 1909 р.
Рада, № 10, 14 января (27 січня) 1910 р.
Рада, № 15, 20 января (2 лютого) 1911 р.
Рада, № 16, 21 января (3 лютого) 1911 р.
Рада, №17, 22 января (4 лютого) 1911 р.
Рада, № 32, 10 февраля (23 лютого) 1911р.
Рада, № 34, 12 февраля (25 лютого) 1911 р.
Рада, № 36, 15 февраля (28 лютого) 1911 р.
Рада, № 37, 16 февраля (29 лютого) 1911 р.
Рада, №51, 4 марта (17 березіля) 1911 р.
Рада, №60, 15 марта (28 березіля) 1911 р.
Рада, №73, 31 марта (13 квітня) 1911 р.
Рада, №89, 21 апріля (4 травня) 1911 р.
Рада, №93, 26 апріля (9 травня) 1911 р.
Рада, №120, 28 мая (10 червня) 1911 р.
Рада, № 124, 3 юля (16 липня) 1911 р.
Рада, №144, 26 юня (9 липня) 1911 р.
Рада, №11, 13 января (27 січня) 1913 р.
Рада, № 19, 23 января (6 лютого) 1913 р.
Рада, № 36, 12 февраля (25 лютого) 1913 р.
Рада, №46, 24 февраля (19 березня) 1913 р.
Рада, №58, 10 марта (23 березня) 1913 р.
Рада, №62, 15 марта (28 березня) 1913 р.
Рада, №65, 19 марта (31 квітня) 1913 р.
Рада, № 76, 2 апреля (15 квітня) 1913 р.,
Рада, № 92, 23 апріля (6 травня) 1913 р.
Рада, №99, 1 мая (14 травня) 1913 р.
Роудс, Дж. Ф. 2023 *Історія Громадянської війни в США. 1861-1865*. Київ: Видавець Олексій Бушеля.
Фішер, К. 2022. *Створено в Америці. Соціальна історія культури та характеру американців*. Київ: Ніка-Центр.

References

- Vodotyka, T., Mahda Ye., 2016. *Ihry vidobrazhen. Yakoiu bachyt Ukrainu svit*. Kharkiv: Vivat.
Hromadska Dumka, №5, 5 sichnia 1906 r.
Hromadska Dumka, №9, 11 sichnia 1906 r.
Hromadska Dumka, №11, 13 sichnia 1906 r.
Hromadianska Dumka, №13, 15 sichnia 1906 r.
Hromadska Dumka, №26, 7 liutoho 1906 r.
Hromadska Dumka, №78, 7 kvitnia 1906 r.
Hromadska Dumka, № 79, 8 kvitnia 1906 r.

Hromadska Dumka, № 84, 14 kvitnia 1906 r.

Hromadska Dumka, № 87, 18 kvitnia 1906 r.

Hromadska Dumka, №152, 4 lypnia 1906 r.

Hromadska Dumka, №188, 15 serpnia 1906 r.

Hromadska Dumka, №190, 18 serpnia 1906 r.

Eller Dzh. D., 2024. *Istoriia amerykanskykh tradytsii. Vid «Meiflauera» do Sinko de Maio*. Lviv: Nika-Tsentr.

Kravets, D., 2019. *Obraz Ukrainy v publikatsiiakh SShA 1920-1930-kh rr. Istoryko-kulturni studii*. Vypusk 6, №1

Koen, V. A., 2023. *Taka zh derzhava, yak usi inshi. Stysla istoriia mizhnarodnykh vidnosyn SShA*. Kyiv: Nika-Tsentr.

Mashkova, Ya. 2025. *Propahanda-2025: yak Kreml peremykaie fokus zi SShA na Yevropu* [onlain]. Dostup: <https://imi.org.ua/monitorings/propaganda-2025-yak-kreml-pereklyuchaye-fokus-iz-ssha-na-yevropu-i67185>. [Data zvernennia:07.09.2025]

Pokliatska, V., 2016. *Obraz SShA u post-radianskii Ukraini: radianska spadshchyna ta yii proiavy u suchasni politytsi (na prykladi Pomaranchevoi revoliutsii 2004 r.)*. *Kyivski istorychni studii*, (2 (3), 76–80.

Rada, № 4, 19 veresnia 1906 r.

Rada, №12, 28 veresnia 1906 r.

Rada, №13, 29 veresnia 1906 r.

Rada, №25, 13 zhovtnia 1906 r.

Rada, №26, 14 zhovtnia 1906 r.

Rada, №29, 18 zhovtnia 1906 r.

Rada, №33, 22 zhovtnia 1906 r.

Rada, №39, 29 zhovtnia 1906 r.

Rada, №41, 1 lystopada 1906 r.

Rada, №47, 5 lystopada 1906 r.

Rada, №59, 13 marta (26 berezilia) 1906 r.

Rada, № 63, 27 lystopada 1906 r.

Rada, №71, 6 hrudnia 1906 r.

Rada, №82, 19 hrudnia 1906 r.

Rada, № 10, 13 sichnia 1907 r.

Rada, № 22, 27 sichnia 1907 r.

Rada, №90, 17 kvitnia 1907 r.

Rada, №144, 26 chervnia 1907 r.

Rada, №153, 7 lypnia 1907 r.

Rada, №154, 8 lypnia 1907 r.

Rada, № 167, 24 lypnia 1907 r.

Rada, №181, 10 serpnia 1907 r.

Rada, № 182, 11 serpnia 1907 r.

Rada, № 184, 14 serpnia 1907 r.

Rada, № 188, 19 serpnia 1907 r.

Rada, №200, 4 veresnia 1907 r.

Rada, № 213, 21 veresnia 1907 r.

Rada, №219, 28 veresnia 1907 r.

Rada, №233, 16 oktiabria 1907 r.

Rada, № 275, 8 dekabria 1907 r.

Rada, № 289, 25 dekabria 1907 r.

Rada, №65, 18 marta (31 bereznia) 1908 r.

Rada, № 66, 19 marta (1 kvitnia) 1908 r.
Rada, №77, 2 aprilia (15 kvitnia) 1908 r.
Rada, №79, 4 aprilia (17 kvitnia) 1908 r.
Rada, №91, 20 aprilia (3 travnia) 1908 r.
Rada, №92, 22 aprilia (15 travnia) 1908 r.
Rada, №105, 5 maia (20 travnia) 1908 r.
Rada, № 130, 7 iiunia (20 chervnia) 1908 r.
Rada, №168, 23 iiulia (5 serpnia) 1908 r.
Rada, №182, 9 avhusta (22 serpnia) 1908 r.
Rada, №194, 24 avhusta (6 veresnia) 1908 r.
Rada, №197, 28 avhusta (10 veresnia) 1908 r.
Rada, №250, 1 noiabria (13 hrudnia) 1908 r.
Rada, №262, 15 noiabria (27 hrudnia) 1908 r.
Rada, №278, 5 dekabria (18 hrudnia) 1908 r.
Rada, № 6, 9 yanvaria (22 sichnia) 1909 r.
Rada, №10, 14 yanvaria (27 sichnia) 1909 r.
Rada, №28, 3 fevralia (18 liutoho) 1909 r.
Rada, №88, 19 aprilia (2 travnia) 1909 r.
Rada, № 98, 1 travnia (14 travnia) 1909 r.
Rada, №121, 30 maia (12 chervnia) 1909 r.
Rada, № 129, 9 iiunia (22 chervnia) 1909 r.
Rada, № 136, 17 iiunia (30 chervnia) 1909 r.
Rada, №137, 18 iiulia (31 chervnia) 1909 r.
Rada, № 152, 7 iiulia (20 lypnia) 1909 r.
Rada, №155, 10 iiulia (23 lypnia) 1909 r.
Rada, №159, 15 iiulia (28 lypnia) 1909 r.
Rada, №165, 23 iiulia (5 serpnia) 1909 r.
Rada, №212, 20 sentiabria (3 zhovtnia) 1909 r.
Rada, №223, 4 oktiabria (17 zhovtnia) 1909 r.
Rada, № 227, 9 oktiabria (22 zhovtnia) 1909 r.
Rada, № 240, 24 oktiabria (6 lystopada) 1909 r.
Rada, № 266, 25 noiabria (7 studnia) 1909 r.
Rada, № 267, 26 noiabria (8 studnia) 1909 r.
Rada, № 294, 30 dekabria (12 sichnia) 1909 r.
Rada, № 10, 14 yanvaria (27 sichnia) 1910 r.
Rada, № 15, 20 yanvaria (2 liutoho) 1911 r.
Rada, № 16, 21 yanvaria (3 liutoho) 1911 r.
Rada, №17, 22 yanvaria (4 liutoho) 1911 r.
Rada, № 32, 10 fevralia (23 liutoho) 1911r.
Rada, № 34, 12 fevralia (25 liutoho) 1911 r.
Rada, № 36, 15 fevralia (28 liutoho) 1911 r.
Rada, № 37, 16 fevralia (29 liutoho) 1911 r.
Rada, №51, 4 marta (17 berezilia) 1911 r.
Rada, №60, 15 marta (28 berezilia) 1911 r.
Rada, №73, 31 marta (13 kvitnia) 1911 r.
Rada, №89, 21 aprilia (4 travnia) 1911 r.
Rada, №93, 26 aprilia (9 travnia) 1911 r.
Rada, №120, 28 maia (10 chervnia) 1911 r.
Rada, № 124, 3 iiulia (16 lypnia) 1911 r.

Rada, №144, 26 iiunia (9 lytnia) 1911 r.

Rada, №11, 13 yanvaria (27 sichnia) 1913 r.

Rada, № 19, 23 yanvaria (6 liutoho) 1913 r.

Rada, № 36, 12 fevralia (25 liutoho) 1913 r.

Rada, №46, 24 fevralia (19 bereznia) 1913 r.

Rada, №58, 10 marta (23 bereznia) 1913 r.

Rada, №62, 15 marta (28 bereznia) 1913 r.

Rada, №65, 19 marta (31 kvitnia) 1913 r.

Rada, № 76, 2 aprialia (15 kvitnia) 1913 r.,

Rada, № 92, 23 aprilia (6 travnia) 1913 r.

Rada, №99, 1 maia (14 travnia) 1913 r.

Rouds, Dzh. F. 2023 *Istoriia Hromadianskoi viiny v SShA. 1861-1865*. Kyiv: Vydavets Oleksii Bushelia.

Fisher, K. 2022. *Stvoreno v Amerytsi. Sotsialna istoriia kultury ta kharakteru amerykantsiv*. Kyiv: Nika-Tsentr.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2025 р.

V. Lavrenko

IMAGES OF THE USA IN THE UKRAINIAN PRESS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY (BASED ON MATERIALS FROM THE NEWSPAPERS “HROMADSKA DUMKA” AND “RADA”)

The article examines in a generalized form the images of the United States of America and Americans that appeared in the columns of periodicals of the part of Ukraine under Russian authorities at the beginning of the 20th century. Representatives of the Ukrainian national revival were involved in editing these publications. The study was based on 104 issues of the newspapers “Hromadska Dumka” and “Rada” (they contain the most representative reports on American studies). In general, the author reviewed the entire binder of newspapers for 1906-1914.

It was found that the key images of the USA in the Ukrainian press were: the vision of this country as a place of frequent natural and man-made disasters; the idea of the USA as a country of innovation; understanding of the acuteness of racial issues even after the end of the Civil War (whereby, it is worth emphasizing the growth of racist rhetoric directed against the Japanese and Chinese, and not only the presence of traditional discrimination against African Americans); positioning the USA as a country with a powerful women's emancipation movement; emphasis on the constant struggle of isolationism and geopolitical ambitions of the world leader in American politics; the vision of the USA as a state with complex relations in the triangle “labor-capital-power” and finally, the image of the USA as a country attractive for Ukrainian immigration.

The author comes to the conclusion that the content of many articles of the early 20th century in the newspapers “Hromadska Dumka” and “Rada” is consonant with modern American realities. This leads to the understanding that some things, retransmitted after more than a century, are stable for American society, form the basis of the mentality of Americans. The actualization of these stable patterns of behavior leads to a more adequate building of a dialogue with one of Ukraine's key allies in the 21st century, which is the USA.

Keywords: *visions, representations, social conflict, isolationism, racial issue, women's movement, dynamics, Ukrainian emigration.*